

УДК 377.35

ВЕЛИКИЙ ХЛІБОРОБ, МУДРИЙ ДОБРОТВОРЕЦЬ**Сергій Омеляненко**

В статті розглядається більше моральний аспект діяльності О.В.Гіталова, сіяча добра на землі.

Ключові слова: механізатор, землеробство, відродження села, виховання.

Актуальність теми: Україна переживає складні часи перебудови усіх складових народного господарства. Змінилась форма власності на засоби виробництва, продовжуються болючі пошуки організації господарювання на селі. В цих умовах є потреба, маючи орієнтири на майбутнє, використати набутий досвід видатного хлібороба сучасності О.В.Гіталова.

Аналіз актуальних досліджень. За роки життя О.В.Гіталова робились спроби узагальнити його досвід роботи. Він написав близько 10 власних робіт, писали про його методи господарювання журналісти. В цілому краще описано його біографічні відомості ніж науково-узагальнюючі методи та форми господарювання. Грунтовний аналіз організації трудового навчання та виховання у Комишуватській середній школі здійснила в минулому директор школи Н.А.Калініченко.

Мета статті - узагальнити систему роботи О.В.Гіталова в частині відношення до збереження урожайності землі, формування кадрів не лише для тракторної бригади, а й для області, країни.

Виклад основного матеріалу. О.В.Гіталов для мене розпочався з фрази «істини існують для того, щоб їх повторювати, а не слідувати їм, або чинити навпаки». Ці слова я почув, коли він зустрічався з студентами та молоддю. У 80-х роках минулого століття великий механізатор все більше і більше став цікавитись психолого-педагогічними проблемами виховання молодого покоління. Він нерідко говорив: «А що буде після нас, хто буде пестити землю?». Будучи патріотом держави намагався зрозуміти, що маєтись на увазі тими, хто гучно говорив про відродження села, країни. Він вважав, що будь яке відродження можливе на надійній основі, що закладена у минулому. Взаємозв'язок поколінь, традицій, зміцнення закладеної основи є необхідною умовою добротного майбутнього. Його турбувало руйнування села, колективних господарств, українського землеробства, за якими, насамперед економічні проблеми.

О.В.Гіталов є визнаним героєм нашого народу, насамперед тим, що він створив у селі Комишувате науково-дослідне виробниче об'єднання, дослідний майданчик, де здійснювалось випробування принципів управління, техніки, культури господарювання на землі, збереження родючості землі. Він не створював вражаючих статей чи якихось творів. Він здійснював наукові відкриття, винаходи на землі трактором, комбайном, добривами тощо, які використовуються у США, в Європі.

Його бачили як простого хлібороба, з мозолястими руками і мудрим серцем, трудівника. Проте залишались поза увагою його переконання, що народові потрібен хліб. Для нього хліб всьому голова, одвічна духовна святиня. Через три роки по війні науково-обґрунтована культура землеробства колективна агрономів та фахівців-однодумців забезпечила у 1948 р. урожайність пшениці – 33 центнера з га, рекордний на той час. О.В.Гіталов показав світу, що урожай в Україні можуть бути стабільними з року в рік. І це після голодного 1947 р. За цей подвиг був удостоєний високого звання Героя Соціалістичної праці. Далі з року в рік урожайність у господарстві постійно зростала. Він був помітним тим, що мав постійно зростаючий щорічний урожай. Встановлена закономірність, що урожайність у прямій залежності від якості техніки, її продуктивності праці.

Другою складовою культури землеробства О.В.Гіталова є випробування та раціональне використання сільськогосподарської техніки. Формування цієї складової почалось у 1960 році коли його запросив відомий американський фермер Гарст до США попрацювати у нього на вирощуванні кукурудзи [1]. Там він вражає фермера і його працівників не тільки досягнутими результатами, а й досконалим знанням техніки, умінням швидко усувати поломки, що під силу було тільки інженерній службі. За це його називали радянським інженером. Повернувшись на рідну землю довів на Комишуватській землі, що в умовах українського лісостепу і степу можливо вирощувати кукурудзу, обробляючи одним трактором 100 гектарів. Згодом цей показник зріс до 120–140 гектарів. За це у 1956 році нагороджений медаллю ВДНГ.

Через десять років у 1958-му йому вдруге присвоюють звання Героя Соціалістичної праці. Постає запитання – за що? Про це майже не писалось у пресі, можливо перестраховувались, а можливо не помічали, що господарство О.В.Гіталова вишло на світовий рівень за культурою землеробства, використанням техніки, агротехнології. В цьому його незаперечна заслуга. І не випадково він обирається депутатом Верховної Ради СРСР, членом її Президії, членом ЦК Компартії України. Досігнутий рівень необхідно поширити на всі інші підприємства, на всю сільськогосподарську сферу країни. Хлібороб поєднує виробничу діяльність із державною, громадською роботою. Слава його росте. Постає О.В.Гіталова викликає інтерес і за межами країни. Його запрошують на Кубу, у Францію, Бельгію, Чехословаччину, Болгарію, в країни колишніх союзних республіках. І скрізь він сідає за кермо трактора і

викликає повагу й здивування великим можливостям Комишуватця. До його села за сотні і тисячі кілометрів у тракторну бригаду приїздили незліченні делегації з усіх кінців Союзу. По науку, по досвід, за напутнім словом. У 1962 р. він стає раціоналізатором та винахідником, заслуженим механізатором УРСР.

З'єднавши вказані культуру землеробства, полігон випробовування техніки, які відповідають світовому рівню, вчений новатор показав усьому світові, що Україна – воістину світова житниця і на її землі трудяться одухотворені, великі майстри хліборобської справи. В цей час на базі господарства було започатковано курси підвищення кваліфікації, де пройшли навчання більше 12 тисяч фахівців [2].

В одному з інтерв'ю з біллу гоорив, що відвідав ряд, в минулому квітучих сіл, які зазнали руйнацій і практично у кожному запитують: А як там у Гіталова? Люди мають надію на краще, на оптимізм, хоч знають, що механізатора вже немає з 1994 р.

З наближенням до 100 річчя з дня народження механізатора-новатора доцільно звернутись до факторів, які сприяли становленню Хлібороба. Народився у селі Комишуватому (стара назва Татарське) Новоукраїнського району 27 травня 1915 року. Батько все життя працював на господарів, після громадянської війни повернувся додому і невдовзі помер від тифу. Зранений організм не витримав хвороби. Довелось восьмирічному хлопцю йти у найми. Проте наступив новий етап у розвитку села, почала надходити техніка. Тяга до техніки завершилась успіхом і у 1929 році Олександр Васильович оволодів професією тракториста, а через 7 років був призначений бригадиром тракторної бригади Малопоміччанської МТС. Для юнака то було велике щастя. О.В.Гіталов і трактор мовби становили одне ціле – потужне, надійне, добротворне. Його любов до техніки, працьовитість, наполегливість, кмітливість не могли пройти мимо. Він мав себе проявити. Та у 1941 році німецькі фашисти відірвала його на чотири роки від хліборобського ремесла. Під час війни механізатори мали броню від призову до армії, але Олександр Васильович пішов добровільно боронити землю, у якій душі не чаяв.

Згадував В.Андріяш [4]. Щойно сів на старенький ХТЗ і орав за селом. Під вечір трактор заглох і не заводився, довелось йти до села за допомогою. Саме тоді після демобілізації повертався до рідної домівки солдат-переможець О.В.Гіталов. Побачив застилого трактора і пішов до нього. Знайшов невелику поломку, завів і не звертаючи на втому став орати. Спокуса сісти за кермо трактора була непереборною. Коли молодий тракторист вранці прибіг на поле, то побачив, що воно зоране, прибіг у бригаду і повідомив про пригоду. Згодом про це розповіли й О.В.Гіталову, але з інтерпретацією, що поле зорали земляки І.Майданик та К.Войцеховський, які давно в бою згоріли у танку.

Все життя Олександра Васильовича схоже на систему легенд, одну з яких описано вище. І кожній легенді властиві чисті думки, вдячна пам'ять, трудар, добротворець, красива душа, мудрість, простота, ширість, трудовитість, безкорисливість. Така людина є постать, яка представляла велику країну, великий народ всьому світу, пишатися: ось які в нас люди!

О.В.Гіталов завжди мав свою точку зору на всі політичні, господарські, побутові, виробничі справи. Якось одного разу Олександр Васильович виступав перед студентами Кіровоградського педагогічного інституту імені О.С.Пушкіна у Будинку культури імені Компанійця. Спочатку читав досить змістовний текст, напевне заготовлений помічниками, а потім відклав листки і сказав: «А тепер від себе». І тут заворожив зал, де сиділи біля 400 студентів. Він говорив про хліб і учительську роботу, ніби був не лише бригадиром тракторної бригади, а й керівником школи, педагогом, вихователем.

Фахівці говорять, що О.В.Гіталов представляє цілу епоху переведення сільського господарства на індустріальні рейки. Він був переконаним поборником комплексної механізації сільськогосподарського виробництва; вирощування врожаю без затрат ручної праці, яка в основному дісталася жінкам. Його тракторна бригада була своєрідною лабораторією і полігоном, де випробовувалися новітні технології вирощування культур, нова техніка – трактори, комбайни, причіпні машини та агрегати. Особисто О.В.Гіталов виявляв прискіпливість до того, наскільки нова техніка забезпечує зручні умови праці механізаторам. Взагалі головним у його роботі була турбота про людей, і це була вирішальна передумова усіх досягнень його бригади. І все це заради виходу на краще у світі господарювання.

Олександр Васильович по-батьківськи, мудро піклувався про підготовку достойної хліборобської зміни. Він прагнув передати юному поколінню у спадок не лише дбайливо доглянуту землю, а й любов і повагу до землі, бажання і вміння з радістю трудитися на ній. Запам'яталася його реакція на слова про те, що треба вчити дітей бути хліборобами, механізаторами. Не треба вчити, заперечив Гіталов, а треба створити ситуацію, умови, за яких вони б хотіли вчитися самостійно, не могли б не вчитися на хлібороба. І він багато зусиль докладав, щоб таку ситуацію створити в селах, скрізь, і перш за все – в його рідному Комишуватому. Воно стало зразковим, красивим, заможним, знаменитим селом. Селом, яким не можна було не пишатися і в якому найпочесніше було бути хліборобом. Гіталов опікувався найбільше справами школи, шкільної виробничої бригади, яка славилася тоді в країні. Члени бригади називали себе юними гіталовцями і дорожили цим званням.

Деякі десятиліття тому популярним було трудове свято – День орача. Його вперше започатковано у 60-і роки в тракторній бригаді Гіталова. Потім почали проводити такі свята в районах, областях, республіках і всесоюзні. До речі, Гіталов був президентом Клубу механізаторів СРСР [3].

Високо цінуючи працю хлібороба, Гіталов усім серцем вболівав за шанобливе ставлення до результату його праці – до хліба насущного. Як заповіт прийдешнім поколінням залишилася його Дума про хліб [5]. На той час хліб у державі був найдешевшим продуктом і молодше покоління навіть не задумувалося над тим, що від його нестачі десь гинуть люди. О.В.Гіталов знав йому ціну і вважав хліб найголовнішим і найдорожчим у житті людини. Тоді у школах здійснювалась постійна робота щодо святості, моральної категорії хліба і почином цього була дума механізатора про нього. Без сумніву Дума і нині є актуальною. Коли старики і навіть дорослі у сміттєвих конвеєрах шукають хліб, то це є не що іншим, як неповагою до хліба.

О.В.Гіталов мав неабиякий вплив на соціально-економічний розвиток нашої області. Завдяки його зусиль у Новоукраїнці побудований комбикормовий та круп'яний заводи, комбінат хлібопродуктів, райсільгосптехніка, залізничний вокзал, міжрайонна друкарня, лікарня, три дитячі садки, дві школи, профтехучилище №40 на 720 учнів, клуб цукрового заводу, чотири мости, Палац культури. Його рідне село Комишувате більше схоже на привабливе, красиве містечко. Там споруджено багатопверхові житлові будинки з усіма зручностями в квартирах, функціонував будинок побуту, універмаг, готель, музей Трудової слави і багато інших об'єктів.

Ще більше доброти він уклав у душі земляків, односельців, з якими він жив, працював. Вони й зараз відчують моральну підтримку, знаходять сили вижити нині у складних умовах. Він мав особливий талант любити людей і допомагати їм. Здається, якби він став учителем, то був би другий В.О.Сухомлинський чи І.Г.Ткаченко. Така була у нього вдача. Його поради не одному стали в пригоді, щоб знайти свою стежку в житті. Він допомагав молоді звести будинок, захищав від несправедливості, вирішити складну життєву проблему. Він любив життя, жив і помер у простій селянській хаті. Мав всі можливості збудувати хорому в Москві, Києві, Кіровограді, але не робив цього, бо жив для людей, оберігав землю, цінував любов, повагу вдячність.

Висновок. Він помер скривдженим і не лише, що викрали всі його народні нагороди. Не сприйняв занепаду села, відношення до простих людей. Відзначення 100-річчя від дня народження О.В.Гіталова є важливою віхою у початку відродження села. Повторити те що було неможливо, та й непотрібно. Але сприйняти методологічну основу господарювання на землі, її обробку, запровадження комплексної механізації на основі новітньої техніки О.В.Гіталова необхідно. Доцільно підняти хліборобський дух селян, посіяти впевненість у завтрашньому дні. – це можлива на прикладі життя Хлібороба. Адже хліб всьому голова.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Усе життя Олександра Гіталова – це вірність та любов до рідної землі, повага до людей, які на ній працюють // Народне слово. – 2013. – 30 травня. – С. 11
2. Кердіваренко О. Великий хлібороб, мудрий добротворець: До 90-річчя з дня народження О. В. Гіталова / О. Кердіваренко // Кіровоградська правда. – 2005. – 14 травня. – С. 2
3. Виробництво кукурудзи за методом О. В. Гіталова: [колгосп ім. ХХ з'їзду КППФ Новоукр. району Кіровоград. обл.] / В. І. Золотов, М. М. Весна. – К.: Урожай, 1965. – 181 с.
4. Белінський В. Сучасники називали його Богом землі і хліба / В. Белінський // Народне слово. – 2010. – 1 червня. – С. 1, 2/
5. Гіталов О.В. Дума про хліб / О. В. Гіталов. – К.: Політвидав України, 1972. – 14 с.
6. Калініченко Н.А. Трудова підготовка учнів сільської школи в Україні. Друга половина XIX-XX століття. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2007. – 744 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Омельяненко Сергій Борисович – заслужений працівник сільського господарства України, голова фермерського господарства «Омельяненка», почесний президент Кіровоградської обласної асоціації фермерів.

УДК 37.035.3

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЯК ОСНОВА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

Микола Садовий

У статті розглядаються окремі ідеї О.В.Гіталова щодо проблеми розвитку та становлення трудового навчання та виховання у нових умовах роботи основної, старшої та профільної школи. На цій основі розглянуті шляхи реформування загальної середньої освіти, коли школа повинна надавати учням не лише міцні теоретичні знання з усіх дисциплін, а й передати їм певний виробничий досвід, розвинути в них творче практичне мислення, працьовитість й свідомість людини праці.

Ключові слова: *трудова виховання, трудова навчання, технології, вибір професії, О.В.Гіталов, парадигма освіти.*

Актуальність проблеми. Нині з упевненістю можна стверджувати, що розпочато справу справжнього відродження трудового навчання та виховання молоді. Про це, зокрема, свідчить офіційна